

See jääb eluks ajaks mulle meelde! See ei unune kunagi!

Rahvaluulearhiivi kogumisvõistlus “Püüa vanaema lugu purki!”

Euroopa kultuuripärandi aasta raames korraldas Eesti Kirjandusmuuseumi Eesti Rahvaluule Arhiiv lastele ja noortele suunatud nutivõistluse “Püüa vanaema lugu purki!”, kus kutsusime lapsi ja noori kasutama oma nutiseadmeid vanavanemate või teiste vanema põlvkonna inimestega suhtlemiseks: palusime lastel jäädvustada vestluskaaslaselt ühe loo või laulu, mis on tema jaoks oluline. Mõned aastad varem oli Valdur Mikita ajakirjanduses käinud välja idee koguda laialdaselt pärimust, andes vanadele tarkadele inimestele kätte nutitelefonid, mille kaudu nende teadmised saaks otse talletada. Euroopa kultuuripärandi aasta lastele ja noortele suunatud ideekonkurss pani meid mõtlema, et ehk saaks noorte nutioskusi siin ära kasutada ja nii saigi vanaemade lugude kogumise projekt teoks.

Eesti Rahvaluule Arhiivi jaoks oli nutivõistluse näol tegu uutmoodi väljakutsega, kus tuli ennast teadvustada, nähtavaks ja märgatavaks teha lastele ja noortele. Tehnilisi väljakutseid ja ootamatusi pakkus ka esmakordselt kasutusele võetud nutiseadme põhine kogumisrakendus, mis juhendas noort rahvaluulekogujat aktsiooni tutvustamisel, salvestamisel, materjali kasutuslubade küsimisel ning vajalike taustandmete jäädvustamisel.

Kogumisvõistlusel osales sadakond noort kogujat algklassilastest kuni täiskasvanuteni, kes olid jäädvustanud mitmesugust materjali heli, video või teksti kujul. Kuna teemavalik oli jäetud esitaja või koguja otsustada, oli saadetiste sisu väga kirev, alates šeigisammudest kuni väga isiklike läbielamisteni, mida võib-olla varem lastelastele polnud tihatud rääkidagi. Lisaks eestikeelsetele lugudele kõlab salvestustel ka võru, setu, vene ja valgevene keel ning stiilielemendina ka ingliskeelsed sõnad. Suuremateks teemarühmadeks olid jutustajate mälestused enda vanematest ja vanavanematest, ka nende laulud laulud, uskumused, ütlemsed või lood; teiseks millegi poolest meelde jäänud seigad jutustaja enda lapsepõlvest või kooliajast. Jutustajate vanusest sõltuvalt oli väga ehedaid kirjeldusi nii Teise maailmasõja eelsest Eestist, sõjaaja karmidest piltidest, mis tolle aja lapsele igaveseks meelde on sööbinud, sõjajärgsest elust ning nõukogude rahva sisserändest, küüditamisest ja elust Siberis, ning juba hilisemast nõukogude tegelikkusest ja selle eri tahkudest. Vanema põlvkonna tundemälestustes on olulisel kohal ka Eesti Vabariigi taasiseseisvumine; omaette rühma moodustasid esitajate omatehtud laulud või luuletused. Võistluse materjalikogumi muudab eriliseks vanavanema ja lapselapse suhe, mis ühel või teisel moel paljudes salvestustes kajastub.

Kuuldud lugudes ja lauludes avasid vanaemad ja vanaisad oma maailmu väga erinevatest nurkadest, see andis kogumisaktsioonis osalenud noortele sissevaate neist endist palju pikema eluga inimese teadmistesse, kogemustesse, tunnetesse ja väärtushinnangutesse. Loodame, et need hetked ja lood jäävad lastelastele meelde, rahvaluulearhiiv saab oma panuse anda salvestiste hoolika säilitamise ja ka teistele kättesaadavaks tegemiseks. Ühe loo tõelise elavuse ja säilivuse tagab aga selle elav edasirääkimine,

Janette-Liis Pikas oma vanaema lugu kogumas. Kaader kogumisvõistlust tutvustavast videoklipist. Filmis: Kätlin Luht.

jutustamine, laulmine või miks ka mitte tantsimine. Jutustuse sees on alati tunne, mis paneb kuulaja kaasa elama ja teeb selle meeldejäävaks, ning seetõttu jäävad kuulajale meelde ka mälestused, teadmised, õpetused, ajaloosündmused ja elukogemused.

Kogumisvõistluse korraldustiimi kuulusid Olga Ivaškevitš, Risto Järv, Kätlin Luht, Hanna Mai Raadik, Mari Sarv, Kadri Tamm, Kristo Tennosaar, Astrid Tuisk ning Kelly Turk. Tehnilist abi osutasid Saamuel Vesik ja Ilona Kolossova. Võistluse korraldamist toetasid Haridus- ja Teadusministeerium (IUT 22-4), Euroopa Liit Euroopa Regionaalarengu Fondi kaudu (Eesti-uuringute Tippkeskus) ning Euroopa kultuuripärandi aasta.

Kogumisvõistluse auhinnafondi suurtoetajad on ansambel Trad.Attack!, Floating, SPA Hotell Peetrimõisa Villa, Eesti Pärimusmuusika Keskus ning kirjanik Valdur Mikita, toetajad Andre Farm, AW Stuff, Bataat, Ronk Ronk, Sõltumatu Tantsu Lava, Tallinna Linnateater, NUKU teater, Tartu Elektriteater, Utopia raamatupood, Viljandi Nukuteater, PÖFF, Von Glehni Teater, Von Krahli Aed, Von Krahli Teater, Kino Sõprus ning ajakiri *Värske Rõhk*. Kogumisvõistluse tulemusi kokku võttev tänuüritus toimus 17. novembril Eesti Kirjandusmuuseumis, kus võistlusel osalenutele esines ka ansambel Trad. Attack!

Mari Sarv